

FOLYÓIRATSZEMLE

RIVISTA ITALIANA DI ONOMASTICA 11. (2005)

Főszerkesztő: ENZO CAFFARELLI.

Società Editrice Romana, Róma, 2005. 657 lap (1. 274 lap, 2. 383 lap)

1. Az olasz névtudomány első számú folyóirata, a Rivista Italiana di Onomastica (RION.) 1995-ben indult újtára – amint arról a Névtani Értesítő is hírt adott már (20. 1998: 122–4). A főszerkesztő munkáját tízfős (80%-ban olasz tudósokból álló) szerkesztőbizottság, valamint kiterjedt nemzetközi munkatársi hálózat segíti. A folyóirat erőssége a rendkívül gazdag, friss információs tartalom, ezt tükrözi az a tény is, hogy körülbelül ugyanolyan arányban szerepelnek benne informatív jellegű részek, mint tanulmányok (amelyek egyébként az olaszon kívül a nagy világnyelveken is megjelenhetnek).

A folyóirat szerkezetét tekintve két nagy részre bomlik. Az első tartalmazza a szorosabb értelemben vett tudományos közleményeket: Tanulmányok, Vita, Egyebek, illetve Kisebb közlemények. A második rész állandó rovatai a következők: 1. Szemle, ennek két fő része a Recenziók és az Ismertetések, utóbbiak a következő tagolásban: Monográfiák, gyűjteményes kötetek; Szótárak, repertóriumok, bibliográfiák; Névtani folyóiratok; Egyéb folyóiratokban és gyűjteményes kötetekben megjelent tanulmányok (rövid, címleírásszintű bemutatása); Értekezések (azaz szakdolgozatok, doktori vagy egyéb tudományos cím elnyeréséért elkészített névtani munkák címleírásszintű bemutatása); Népszerűsítő jellegű névtani munkák; 2. Rendezvények; 3. Folyamatban lévő munkák, tervek, események; 4. Gyakorisági, statisztikai vonatkozású tanulmányok; 5. Széljegyzetek: rövid felvetések (pl. a napi sajtóban felvetett témákkal kapcsolatos megjegyzések); 6. Az előző év olasz névtani bibliográfiája (évfolyamonként mindig a második kötet végén); 7. Kiegészítések, hozzászólások, helyesbítések (a RION.-ban korábban közöltekhez kapcsolódó megjegyzések); 8. Nekrológok. – Az egyes köteteket az első nagy rész tanulmányainak olasz nyelvű összefoglalói zárják; a kötetek végén olasz nyelvű, míg a tanulmányokat követően rendszerint angol nyelvű absztrakt olvasható.

A RION. szinte indulása óta rendszeresen hírt ad a magyar névkutatás eredményeiről, eseményeiről (l. a fentebb hivatkozott írást), s 1997 óta ismerteti a Névtani Értesítő egyes számait is. Jelen számunktól kezdve hasonlóképpen fogunk mi is számot adni az olasz névkutatás e meghatározó folyóiratáról.

2. A RION. 2005. évi tartalmát a fontosabb rovatokat sorra véve ismertetjük az alábbiakban.

Tanulmányok. – A 12 tanulmány, a két vitacikk, továbbá az Egyebek rovat három írásának szerzői túlnyomó többségben olaszok, és a tárgyalt témák is elsősorban az olasz névtan körébe tartoznak. A történeti-etimológiai, általánosabb jellegű írások egy 4. századi aquitaniai család neveinek eredetét, szubsztrátum-vonatkozásait (29–54), illetve az

alemann név népnémetimológiáját vizsgálják (291–311). A vezetéknevekkel három tanulmány foglalkozik (Belluno: 63–80, Szardínia/Tempio: 313–40; helynévi eredetű vezetéknevek használata az adott helynév területén: 9–28). Az utónévhasználat két tanulmány szerzőjét ihlette írásra (hogyan örökítik az olaszok a felmenők nevét az utódokra: 285–90; Szt. Konstantin tiszteletének tükröződése a szárd nevekben: 55–62). Az irodalmi-művészi névadás különböző kérdéseivel további három írás foglalkozik (Chaplin „A diktátor” című filmjének olasz névmegfeleltetései: 96–9; a „Pinocchio” című ifjúsági regény perzsa fordításainak névtani vizsgálata és tanulságai: 415–36; Chrétien de Troyes „Perceval”-jának és R. Queneau „Le vol d'Icare” című művében Ikarosz szimbolikus névvelése: 371–95). A toponomasztika is több írás tárgya: a *Polesine* név etruszk eredete (94–5); az *Italia* helynév etimológiája és összefüggései a *vetulus* szóval (446–50); a növénynévi eredetű helyneveknél a fanevek dominanciája (437–44); az olasz helynevek és belőlük képzett városlakó-neveknek a hangsúly(nem)jelöléssel, illetve a képzős változatokkal kapcsolatos problémái (82–91); FRANZ PETRI (1920-as évek) Gallia egy részére vonatkozó „helynévkiegyenlítődé”-elméletének kritikája, illetve továbbvitele (341–70). Végül morfológiai vonatkozásokról esik szó két tanulmányban (az *-eide* képző produktivitása és szemantikája a személyneveknél: 397–414; az *-atil/-aghi* képzős lombard vezetéknevek kérdései és összefüggései: 452–4).

Szemle. – A 19 nagyobb recenzióknak körülbelül a fele olasz munkákkal foglalkozik: személyneveket (*Trieszt, Carnia, Canobbio, Procida*) és helyneveket (*Lombardia/Ticino, Bellinzona, Firenze*) feldolgozó munkák mellett egy 20. századi olasz írók névhasználatát vizsgáló kötetet mutat be. A recenziók másik negyede (nemzetközi) gyűjteményes kiadványokat ismertet: többek között a DIETER KREMER, illetve a KARLHEINZ HENGST tiszteletére összeállított igen gazdag köteteket, továbbá az 1993-ban Trierben megrendezett XVIII. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus anyagának két újabb kötetét.

Az ismertetett szótárak között szerepel a BATTAGLIA-szótárhoz készült pótkötet (melyben a tulajdonnévből képzett köznevek aránya kb. 16%), továbbá a „Patronymica Romanica” (PatRom.), valamint a „Deonomasticum Italicum” (DI.) újabb füzet. – A spanyol névtant két személynévtani kötet, a románt egy összefoglaló mű, az orosz ismét egy antroponomasztikai munka képviseli. – Mind a monográfiák, mind a szótárak ismertető rovatában számos olasz, illetve idegen nyelvű mű szerepel, köztük olyanok is, amelyek csak áttételesen számíthatók névtani munkának (pl. tulajdonneveket is tartalmazó volta révén egy közmondásszótár). – A névtani folyóiratokat ismertető fejezet valójában az egyes kiadványok tartalomjegyzékét adja közre eredeti nyelven, olykor olasz kiegészítő-magyarító kommentárok kíséretében. A Névtani Értesítő tanulmányainak címét olaszra (vagy angolra) fordítva is közlik. A RIO-n. 2005-ben 23 névtani folyóiratot ismertetett, némelyiknek több számát is. Az *Il Nome nel testo* című, szintén olasz névtani folyóirat például az irodalmi névadás témakörében rendszeresen Pisában megtartott kongresszusok anyagát tartalmazza (525–6).

Rendezvények. – A rovat több lezajlott vagy megrendezendő névtani kongresszusról, szimpóziumról számol be; többek között a 2004 őszén Zarában megtartott „Naming the world. From common nouns to proper names”, illetve „Onomastic terminology: a confrontation between four linguistic dominia” címűről (anyaga a „RIO-n International Series” most indult sorozatának első tagjaként e címmel meg is jelent már), valamint az ICOS legutóbbi, 2005 nyarának végén Pisában megrendezett nemzetközi kongresszusáról, a tervezett előadások címének felsorolásával (197–212, 547–75).

Folyamatban levő munkák. – Több más terv és kezdeményezés között számol be a rovat a RION. nemzetközi füzetek megindításáról, a 2006 elején megrendezendő „Lexikográfia és névtan” című szimpóziumról, a Toszkán Nagyhercegség 1841-es összeírásának névtani szempontú feldolgozásáról, és a DI. (nem füzetekben, hanem kötetekben) való megjelenéséről. Szó esik a névtan felsőoktatási megjelenéséről: a Sassariban, Sienában, Lipszében és Koppenhágában zajló névtani kurzusokról is (214, 215–6, 588–9, 591).

Névyakorisági vizsgálatok. – A rovat ENZO CAFFARELLI két feldolgozását adja közre: a legnépesebb olasz tartomány, Lombardia vezetéknéveinek statisztikai, demográfiai és tipológiai jellegzetességeit írja le, illetve Észak-Itália három (részben vegyes lakosságú) határmenti tartományának leggyakoribb vezetéknéveit mutatja be, statisztikai adatait kommentálva (225–51, 593–612).

Nekrológok. – ARRIGO CASTELLANI olasz és TOMÁS BUESA OLIVER spanyol tudóstól búcsúznak.

3. A folyóirat ismertett számának magyar vonatkozású részletei. – Az ismertett (illetve megemlített) munkák: HAJDÚ MIHÁLY: Válogatott tanulmányok; HOFFMANN ISTVÁN szerk.: Helynévtörténeti tanulmányok 1. (152–3); Névtani Értesítő 27. szám (533–4); SZABÓ T. ATTILA Erdélyi történeti helynévgyűjtésének két újabb kötete: a két Küküllő megye és Torda-Aranyos megye (174–5); S. DÁVID EMESE: Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve és BRENNER-ERB-KNIPF: Magyarországi német utónevek jegyzéke (175–6); KOI BALÁZS és SZOPOS ANDRÁS PhD-dolgozata (545); TAKÁCS TIBOR: Sorsunk a nevünkben (546). – A folyamatban lévő munkák, tervek között a folyóirat hírt ad a Magyar Nyelvtudományi Társaság Névtani tagozatának megalakulásáról (591–2). – Az „Események” rovatban a XXII. ICOS kongresszusról készült tárgyszerű beszámoló felsorolja a magyar résztvevők nevét és előadásai címét. – A 2004. év bibliográfiái összefoglalójában szerepel FÁBIÁN ZSUZSANNÁnak HAJDÚ MIHÁLY „Általános és magyar névtan” című könyvéről készített recenziója (630).

FÁBIÁN ZSUZSANNA

NAMENKUNDLICHE INFORMATIONEN 85–86. (2004)

Szerkesztette ERNST EICHLER – KARLHEINZ HENGST – DIETLIND KRÜGER.
Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2004. 421 lap.

1. A Namenkundliche Informationen (NI) 1964 óta évente egyszer megjelenő folyóirat, melyet a Lipcsei Egyetem Névkutató Munkaközössége ad ki. A szerkesztőbizottság tagjai: ERNST EICHLER, DIETLIND KRÜGER, KARLHEINZ HENGST. A folyóirat a névtudománynak szinte minden területéről (földrajzi nevek, személynevek, névelmélet, módszertani kérdések stb.) közöl cikkeket. Rendszeresen olvashatunk benne kritikákat a világ különböző országaiban megjelent névtani kiadványokról; kezdettől fogva szemlézik a legtekintélyesebb névtani kérdésekkel foglalkozó szakfolyóiratokat, köztük immár tíz éve a Névtani Értesítőt is. A folyóirat német nyelvű, de a szakkikkekről angol nyelvű összefoglalás is készül.

2. A folyóirat legújabb számának tartalma:

A szerkesztő előszava. – ERNST EICHLER, 1964–1984–2004. Visszapillantás és tekintés Uppsala és Pisa [a nemzetközi névtudományi kongresszusok] között (13–5).

Tanulmányok. – VOLKER KOHLHEIM és KARLHEINZ HENGST két lehetőséget mutat be az idegen névrendszerek leírására a német nyelvben. A tulajdonnévrendszeren belül megkülönböztetnek értelmi (mentális) és nyelvi megvalósulási szférákat: az előbbi az agyban tárolt információ a tulajdonnévi jelről, az utóbbi pedig a nevek konkrét, egyedi hangtani vagy grafikus megvalósulása. A mentális szférában helyezkedik el a személynév síkja (pl. *Margarete*), a megvalósulási szférában a névváltozatok síkja, melyben hangtani változatokat: [ˈgre:tʃ], [gre:tʃ], [gri:tʃ] és grafikus (írásbeli) változatokat: *Margarete*, *Grete*, *Gretel*, *Gretchen*, *Gret*, *Griet* különböztetnek meg. Az emikus módszer a földrajzi nevek leírására is alkalmas (17–31). JAROMÍR KRŠKO a ragadványnevek rendszerének keletkezési körülményeit, működését vizsgálja egy-egy településen belül és települések között, szociálpszichológiai módszerrel (33–45). GERO LIETZ a volt NDK területén található helynevek nemzetiszocialista, majd a szovjet (megszállási) övezetben történő átkereszteléséről és sorsuk későbbi alakulásáról ír, 1933-tól napjainkig (47–59). ROSA KOHLHEIM és VOLKER KOHLHEIM tanulmánya Bayreuth utcanévtörténetét mutatja be a középkortól napjainkig. Több száz dokumentum felhasználásával ismertetik az egyes történeti korszakok névadási szokásait, a névadás motivációit, valamint a városnévrendszerben maradó nyomokat hagyó gazdasági, kulturális és politikai változásokat (79–119). GERHARD KOß érdekes és humoros írásában részletesen taglalja a német márkanév létrejöttének körülményeit, valamint a napjaink keresztneveiben és családneveiben fellelhető változásokat. Külön fejezetben foglalkozik a megváltozott becenévdívtal, valamint a humoros írások és szitkok névhasználatával (119–41). DIETLIND KRÜGER J. K. Rowling Harry Potter-történeteinek német, holland, svéd, orosz, francia, lengyel és cseh fordításai alapján arra keresi a választ, hogy milyen személynévtípusok fordulnak elő szak- és szépirodalmi szövegekben, s milyen problémák merülhetnek fel, ha irodalmi szövegek névanyagát egyik nyelvről a másikra fordítjuk (141–65). Ezt követi ANDREA BRENDLER és FRANCESCO IODICE 2002. április 26-án, Hamburgban készített interjúja Maurizio Maggiani olasz regényíróval, melyből az írói névadás számos módszertani fogása tárul fel előttünk (165–73). WALTER WENZEL, az ismert szlavista a 16–18. századi anyakönyvek és más források gazdag személy- és földrajzinév-anyaga alapján három, Lipcse körzetében található helységnév, *Kulkwitz*, *Meusdorf* és *Schkölen* eredetét tárja fel (175–80). KLAUS MÜLLER a művésznevekkel foglalkozó tanulmányában az eredeti személynév és a művésznév formai összefüggéseivel és különbségeivel foglalkozik, majd a névváltoztatás motivációit veszi sorra (181–6). ZOFIA ABRAMOWICZ a białystoki zsidók csúfnevekre visszavezethető családneveit vizsgálja a 19–20. század fordulójának anyakönyvei alapján (187–200). LENARDA DACEWICZ a szláv környezetben élő zsidó lakosság személynévrendszerének átalakulását vizsgálja a 16–19. század között a régi Podlasie vajdaságban, Litvánia nyugati határa közelében (201–8).

Recenziók, új kiadványok. – Angol, belga, bolgár, cseh, finn, kazah, lengyel, litván, magyar, német, osztrák, orosz, svájci, svéd, szlovák kiadványokat ismertetnek (201–340).

Folyóiratszemle. – Muttersprache 113/4, 114/1–3. számai (Wiesbaden, 2003–2004); Der Sprachdienst 47/5–6, 48/1–6. évfolyamai (Wiesbaden, 2003–2004); Rivista Italiana di

Onomastica 8/1, 9/2. számai (Róma, 2002–2003); Names 48/1–49/3. és 50/1–51/2. számai (New York, 2001–2004); Névtani Értesítő 25. (Budapest, 2003) (341–8).

Közlemények, méltatások. – A folyóirat beszámol az Észak-Kaukázus főiskoláinak tudományos tanácskozásáról (Majkop, 2002) (349–51); a szlavisták 13. nemzetközi kongresszusáról (Ljubljana, 2003) (353–5); a Rudolf Šrámek 70. születésnapjára rendezett konferenciáról (Šlapanice, Csehország, 2004) (357–60); a Bajor-osztrák Névkatató Munkaközösség 3. találkozójáról (Regensburg, 2004) (361–4); a „Régi helynevek toldalékai” címen 2004-ben tartott uppsalai szimpóziumról (365–8); a határvidéki névkincs-csel foglalkozó 3. konferenciáról (Pobierowo, Lengyelország, 2004) (369–72); a kora középkori névadást vizsgáló nemzetközi és interdiszciplináris tanácskozásról (Mühlheim an der Ruhr, 2004) (373–7); valamint a szamarai körzet névkutatását ismertető új kiadványokról (379–81). A lapban végső búcsút vesznek Bogusław Krejától (1931–2002), Johannes Schultheistől (1936–2003), Kiss Lajostól (1922–2003) és Friedhelm Hinzétől (1931–2004) (383–97); s köszöntik Gerhard Koßt, Rudolf Šrámeket és Karlheinz Hengstet 70., Rudolf Großét pedig 80. születésnapja alkalmából (399–408).

Krónika. – A folyóirat utolsó rovata a legfontosabb névtudományi rendezvényekről számol be 2003. november 20. és 2004. november 17. között.

VINCZE LÁSZLÓ

BLÄTTER FÜR OBERDEUTSCHE NAMENFORSCHUNG 40–41. (2003–2004)

Szerkesztette WOLF-ARMIN FRHR. V. REITZENSTEIN.
Verband für Orts- und Flurnamenforschung in Bayern.
München, 2004. 220 lap

1. A felnémet névkutatás évkönyvét eddig nem recenzálta a Névtani Értesítő, ezért a 2003–2004-es összevont kötet ismertetése előtt helyénvaló a kiadványról néhány általános információt előrebozsátanunk. A Bajor Település- és Dülőnévkutató Szövetség periodikája 1958-ban indult, kezdetben évi egy kötettel, később azonban több összevont évfolyam is napvilágot látott. (Az egyes évfolyamok fontosabb tanulmányainak listája függelékben megtalálható a kiadvány végén. A kötetek formátuma A5-ös.) Az impreszum szerint a kiadvány a Bajor Oktatási, Kulturális, Tudományos és Művészeti Minisztérium, valamint több megyei tanács anyagi támogatását élvezi. Az évkönyvet VON REITZENSTEIN báró szerkeszti, akinek a neve tanulmányíróként már 1965-ben feltűnik e periodika hasábjain (vö. 218). A nyilván nem a legifjabb generációhoz tartozó szerkesztő szellemi-tudományos vitalitását jelzi, hogy az aktuális kötet nyitó tanulmánya (közel 140 lapon!), továbbá a Szemle (Schrifttum) rovat recenzióinak többsége tőle származik.

2. Az első tanulmányt tehát (Gázlónevek vagy poronimák Bajorországban; 5–143), amely a német vízneveknek egy speciális fajtáját, a gázlóneveket (görög alapú terminussal *poronimák*-at) tárgyalja monografikus részletességgel, a szerkesztő, V. REITZENSTEIN jegyzi. Bevezetőjében kifejti, hogy a névtípus nagyon régi, és számos nyelvből dokumentálható

a Biblia ótestamentumi könyveitől a görög–római klasszikus irodalmon át az európai nyelvek régi és mai adataival bezárólag (l. pl. a közismert *Bosporusz* ~ *Bosporosz* nevet, amelynek ’ökörgázló’ az eredeti jelentése). A szerző összegyűjti és történeti-etimológiai névtárban közli a Bajorország területén fellelhető gázlóneveket, és többoldalú (pl. etimológiai, hang- és helyesírás-történeti, morfológiai, jelentéstani, valamint motivációs-típológiai) elemzésben részesíti őket. A nevek jelentős része tartalmazza a *furt* ’gázló’ szót (e névelem egyébként több ismert német, osztrák stb. városnévben is megtalálható, pl. *Ebenfurt*, *Frankfurt*, *Klagenfurt*). A magyar onomasztikában ez a névfajta még feldolgozásra vár, l. pl. a *kelet*, *vízkelet*, *kelő* ’gázló’ elemet tartalmazó helyneveinket.

A következő három tanulmány etimológiai, névtörténeti jellegű írás klasszikus névtani, nyelvtörténeti keretben. ALFRED BAMMESBERGER az *Aisch* folyónév etimológiájával és hangtörténetével (144–7), RAINER MAUCH a *Vils* és *Fils* víznévi variánsok etimológiai azonosságának kérdésével foglalkozik a délnyugati német dialektusok szemszögéből (148–62), TADDEUS STEINER pedig az *Aggenstein* hegynevet fogja vallatóra (158–70).

Az ötödik írás egy előadás szövege, amelyet ALBRECHT GREULE 2002 szeptemberében olvasott föl a Bajor-osztrák Névutató Munkaközösség klagenfurti szimpóziumán. Tárgya a víznévutató feladatai, jelentősége, különös tekintettel a bajor víznevek tervezett történeti-etimológiai szótárára; ezzel kapcsolatos gondolatait 15 tézisben foglalja össze, mintaszócikket is mellékelve (163–70).

A hatodik közlemény PETER ERNST tudósítása a Bajor-osztrák Névutató Munkaközösség 2002. évi klagenfurti tanácskozásáról (171–3). A kétnapos konferencián 15 előadás hangzott el, zömmel a történeti helynévutató témaköréből. (Az előadások megjelentetését az Österreichische Namenforschung vállalta.) Időközben a 2004. évi újabb tanácskozás is lezajlott, házigazdája Regensburg volt.

3. Az évkönyv második egysége a bajor névutató 2002–2003-as bibliográfiája, amelyet (BAUER és V. REITZENSTEIN összeállításában). A bibliográfiai sorozat 1989-ben indult, és azóta folyamatosan közli a bajor névtan fontosabb eredményeit a következő három tematikus egységben: I. Általános tárgyú közlemények, Tudósítások, Bibliográfiák, Metodikai tárgyú írások, Gyűjtemények; II. Helynevek (településnevek, dülőnevek, utca- és háznevek, országnevek); III. Személynevek és egyéb nevek.

4. A Szemle húsz recenziót tartalmaz, tizenhetet a szerkesztő írt (182–217). Az ismertetett munkák egy olasz nyelvű könyv kivételével német nyelvűek. Tematikai megoszlásuk a következő: általános névtani 7, személynévi tárgyú 1, helynévi 12. Úgy látszik, a helynévutató nemcsak nálunk, hanem a német nyelvterületen is „listavezető”, látványosan megelőzve a többi névfajta vizsgálatát. A recenzens némi irigységgel olvassa például azt (l. 193), hogy az „Önémet névkönyv” (*Altdeutsches Namenbuch. Die Überlieferung der Ortsnamen in Österreich und Südtirol von den Anfängen bis 1200.*) egymás után megjelenő füzetek egy névutató intézetben (Institut für österreichische Dialekt- und Namenlexika, Wien) készültek el, melynek állandó feladata a pusztuló tájszók és tulajdonnevek összegyűjtése és feldolgozása. (Nálunk nemhogy önálló intézet, de önálló osztály sem létezik névtani és/vagy dialektológiai céllal sem az MTA Nyelvtudományi Intézetében, sem más intézmény kebelében.)

ÖSTERREICHISCHE NAMENFORSCHUNG 27–32. (1999–2004)**Főszerkesztő: Univ.-Prof. DR. HEINZ DIETER POHL****Institut für Sprachwissenschaft – Universität Klagenfurt. Edition Praesens**

1. Az osztrák névkutatás folyóirata, az Österreichische Gesellschaft für Namenforschung kiadványa 1973 óta létezik. Évente három füzete van, ezek 1+2 vagy 2+1 szerkezetben, azaz két kötetben jelennek meg, az utóbbi két évben azonban a három füzet már egy kötetben lát napvilágot. Az alábbi áttekintés az 1999 óta megjelent füzetek alapján készült.

A kötetek szerkesztése meglehetősen változatos. Állandó rovatai nincsenek, a más-hol ismerős rendszeres rovatcímek esetlegesen jelennek meg, leginkább állandó közülük a recenzióké. A tematikát illetően általánosságban elmondható, hogy a helynevekkel foglalkozó cikkek, tanulmányok jóval nagyobb súllyal szerepelnek, mint a személy- vagy egyéb nevek, például a vendéglők, növények nevei, etnonimák stb. Előfordul a mi emlékkönyveinkhez hasonlító füzet (mint a Névtani Értesítő Hajdú Mihályt, Mező Andrást vagy Ördög Ferencet köszöntő számai). Ilyen a 27. évfolyam (1999) 1–2. füzetének első része, amellyel Rudolf Šrámeket köszöntik 65. születésnapján, és ehhez kapcsolódóan a „Slawische Oronymik” [Szláv hegynevek] című szimpózium előadásait (Ossiach, 1992) tartalmazza. A kötetek szerzői többnyire neves osztrák szakemberek, mint például a főszerkesztő HEINZ DIETER POHL Klagenfurtból, PETER ANREITER Innsbruckból, FRITZ FRHR. LOCHNER VON HÜTTENBACH Grazból. Mellettük cseh, szlovák és lengyel kutatók nevével lehet találkozni leginkább, de ha a helynevek felől közelítünk, akkor elmondható, hogy Brandenburgtól Bulgáriáig, St. Gallentól Ukrajnáig egész Közép- és Kelet-Európa képviselve van. Magyarországról két kaposvári szerző, BARKÓCZY LÁSZLÓ és FÜLÖP LÁSZLÓ egy-egy cikkét olvashatjuk az utóbbi évfolyamok számaiban. Az egyes füzetek a szerzők címét, munkahelyét is feltüntetik.

A folyóirat szerkesztésének említett kötetlenségét mutatja, hogy a hosszabb-rövidebb tanulmányokat tartalmazó füzetek mellett olykor kétfüzetnyi terjedelemben egy-egy szerző nagyobb lélegzetű munkáját adják közre. A folyóirat egész képeire jellemző a több szerző munkáját tartalmazó kötetek elején olvasható megjegyzés: „Az ÖNf. feladatának tartja, hogy Ausztria nyelvileg sokrétű névkincsét kutassa, a kutatást támogassa és koordinálja, eredményeit hozzáférhetővé tegye.” A folyóirat írásai többnyire német nyelven jelennek meg, az idegen nyelvűek német nyelvű tartalmi összefoglalóval kiegészítve.

2. Milyen cikkeket olvashatunk a folyóiratban tehát? Vannak helynév-etimológiák, névmagyarázatok. Egy-egy nagyobb területi egységé: Graubünden és St. Gallen helynevei (1999/1–2); Lungau településnevei (2000/1); a Karniai-Alpok völgynevei (koilonimái) (2001/1). Egy település: Grins (1999/1–2) vagy egy kisebb terület nevei: Bei der heiligen Buche (2001/1–2). Távolabbi területek névanyaga is helyet kap a folyóiratban, például Északkelet-Bulgária egy régiójának településtörténete a névtan és a régészet tükrében (2001/1–2); a Szepesség helynevei (2003/1–3) stb. Név-morfológiai kérdéseket vizsgáló írással is találkozhatunk (1999/1–2). A cikkek között akad hangszerneveket és növényneveket tárgyaló tanulmány is (1999/3; 2000/1).

Ausztria területének nagy részén szláv népesség élt a bajorok betelepülése előtt, nyomaik a névanyagban bőségesen fellelhetők. Ez is magyarázza, hogy szlavisztikai vonatkozások a cikkek, tanulmányok jelentős részében olvashatók. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy éppen Karintiában ma is szép számú szlovén lakosság él, és különösen a kisebbségi névhasználat tekintetében komoly politikai nézeteltérések is vannak. Erre a helyzetre utal a folyóirat 28/2–3. füzeté, amelyet teljes egészében HEINZ DIETER POHL „Karintia – német és szlovén nevek” című munkája tesz ki. Az eredeti cím kétnyelvű, s alcímében arra a népszavazásra utal, amelyben Karintia lakossága az első világháborút lezáró békekapcsán 1920. október 10-én úgy döntött, hogy Ausztriához akar tartozni. A munka kitekintést ad Ausztria szláv eredetű helyneveire, a vizsgált terület névanyagát módszeresen elemzi. A kétnyelvű adattár település-, hegy- és vízneveket tartalmaz.

A 30/1–2. füzeté ugyancsak egyetlen munkát közöl: PETER ANREITER tanulmánya az „Azonos a különbözőből és hasonló a nem hasonlóból” címet viseli. Gondolati bevezetője egy korábbi cikkében kereshető (1999/1–2), amelyben az izonímia és tautonímia kérdéseit feszegeti. Izonímiának nevezi azt az esetet, amikor egymáshoz közeli helyek azonos (vagy azonos etimológiájú) nevet viselnek, tautonímáról pedig akkor beszél, amikor a nevek nem izonimek, de azonos szemléletet tükröznek. Ezeknek a kérdéseknek az ausztriai helynévkincsben egymásra épülő sok nyelvi síknak az egymáshoz való viszonyításában van jelentősége.

Előfordul, hogy egy-egy szám cikkei között bizonyos tematikai rokonság tapasztalható. Ilyen a 2002/3. füzet első három, PETER ANREITER által írt cikke: „Névértelmezések [M. Terentius] Varrónál”; „A Thesszáliai Άνωπος víznévhez”; „Névértelmezések római történetítőknél, I. Cato, Caesar, Velleius, Paternulus, Ampelius, Suetonius.”

Többször van rá példa, hogy egy-egy szerző korábbi munkájának mintegy folytatása egy későbbi számban olvasható cikke. Ilyen például JULIA KUHN „Elsődleges és másodlagos fennmaradás graubündeni és St. Gallen-i határrésznevek példáján” című munkája (1999/1–2), amelyben arról van szó, hogy a római kori, illetőleg rétoromán helyneveket milyen formában vették át a hódító alemannok, majd ugyancsak tőle „(Réto)román hely- és határrésznevek Quarten községben (St. Gallen)” (2000/1); vagy ANNA L. STAUDACHER több cikke a kitett gyerekek és a zsidók névadásáról, névváltoztatásáról (2001/1–2; 2003/1–3), és végül a kutatásainak összefoglalásaként olvasható tanulmánya (2004/1–3).

3. A folyóirat néhány magyar vonatkozású cikket is közöl, ezekről részletesebben szólunk. Az 1999/1–2. füzetben található ROMAN STANI-FERTL „Ausztriai tájnevek” című adattára (197–224). Ebben a tájnevek betűrendben szerepelnek; jellemzi a tájat (pl. völgy), megadja a földrajzi koordinátáit (hosszúsági és szélességi körök és fokok szerint), megnevezi a tartományt, illetőleg tartományokat, amely(ek)ben a tájegység előfordul, illetőleg azt az országot, amelybe átnyúlik a tájegység. Végül az esetleges névvariánsokat közli. Természetesen magyar vonatkozású nevek is találhatóak benne, a következő adatokat tartalmazó táblázatban: *Günser Gebirge*: Mittelgebirge, 47 18' -25', 16 15' -31'; B, HU; a. *Günser Bergland*; *Hainburger Pforte* – s. *Ungarische Pforte*. *Ungarische Pforte*; *Durchbruchstal*, 48 07' -10', 16 58' -17 03'; N, SK; a. *Hainburger Pforte*.

Az 1999/3. füzet FÜLÖP LÁSZLÓ tanulmányát közli Pinkakertes 1828–1895 közötti keresztneveiről (23–43). A település és két filiájának lakossága német, illetőleg horvát volt; a vizsgált anyakönyvek pedig magyar és német neveket egyaránt tartalmaznak. A

névadás – megállapítása szerint – jelentősen különbözik a korabeli magyar lakosságú dunántúli településektől. A tanulmány táblázatokban közli a férfi és női neveket és előfordulásuk gyakoriságát. A cikket magyar nyelvű rezümé egészíti ki.

A 2001/1–2. füzetben két magyar vonatkozású cikk is olvasható. MARGARETE PLATT „Népnevek Bécs és Alsó-Ausztria határrészneveiben” (181–90) című cikkében nemcsak az *Ungar*- előtagú neveket említi (ilyenek számosan vannak az egykori magyar, most szlovák határ közelében), hanem magyar szavakat tartalmazó neveket is. Ilyen pl. *Szallas* (Bruck an der Leitha), *Sallaschwiesen* (Jedenspeigen, itt esetleg szlovák közvetítéssel számol), *Sallaschhütte* (Fischamend). Egy malom neve *im Sigeth* Himbergben. Kereskedelmi útra utal a *Bakonyerberg* Thaya településen, ugyanis a szerző szerint *Bakonyer* fajtanevű sertéseket hajtottak a 19. században egészen a Waldviertelig (Alsó-Ausztria északi tájegysége), ahol aztán eladták őket. – PAVLO ŽIGO „Bratislava – Braslavspurch / Preßburg (Prešpurok) / Pozsony” (219–23) című cikkében a név (nevek) eredetét egy szláv *Braslav-jь gradъ*-ban keresi, a magyar *Pozsony* viszont szerinte nem a várról, hanem egy nemes udvarházáról (**Pošten-jь dvorъcb*) kapta a nevét. Az utótag, miként *Bratislava* esetében is, beleolvadt az előtagba. A cikket az egyes nevek előfordulásait dokumentáló adattár egészíti ki.

A 2002/3. füzetben BARKÓCZY LÁSZLÓ Barkóc (Barkovci) családneveit tárgyalja az 1828–1867 közötti időszakban (75–83). A szerző ősei a 16. század elejéig ezen a Mura-szombat közelében – ma Szlovéniában – lévő településen éltek, innen vették nevüket. A lakosság főként szlovénokból, kisebb részt magyarokból és németekből állt a vizsgált időszakban. A névanyag – megállapítása szerint – jelentős különbségeket mutat a csak magyarok lakta településekéhez képest. A cikket magyar nyelvű rezümé egészíti ki.

4. A folyóirat rovatszerű részeként több füzetben olvashatunk recenziókat osztrák, német és más nyelveken megjelent névtani kiadványokról. A folyóirat ezek mellett alkalmoszerűen hírt ad fontosabb névtani vonatkozású rendezvényekről is, mint például a bajor névkutatók munkaközösségének 2001-ben tartott első találkozásáról vagy az Antwerpenben 2006-ban megrendezendő „Nevek a gazdaságban és a gazdaságtörténetben” című nemzetközi szimpóziumról.

5. Az „Österreichische Namenforschung”-nak mellékletei is vannak: korábban Különfüzetek (Sonderheft), jelenleg Pótfüzetek (Beiheft) jelennek meg, továbbá egy Különkötet (Sonderband) is kiadtak. Ezek a „rendes” kötetekhez hasonló tartalommal bírnak, illetve egy-egy nagyobb lélegzetű munka, adattár található köztük. Az első Maria Hornung 80. születésnapjára jelent meg „Nyelv és név Közép-Európában” címen 2000-ben. Ebben MAITZ PÉTER „Betelepüléstől az asszimilációig” című cikke (47–61) egy magyarországi német falu, Kőszegfalva/Schwabendorf nyelvének és településtörténetének alakulását mutatja be a bevándorlástól a jelenkorig. Magyar szempontból különösen érdekes a „Határvidékek nevei” címen Klingenthalban (Elzász) 2001-ben megtartott nemzetközi névtani szimpózium előadásaiából 2003-ban kiadott 3. pótfüzet (szerk. PETER ANREITER – GUNTRAM A. PLANGG). Ebben olvasható ugyanis MARIALUISE HASLINGER és PETER ANREITER „Határnevek Burgenlandban” című tanulmánya (21–32), melyben a terület magyar, német és szláv településneveinek etimológiai összefüggéseit tárják föl. (A tárgyalt nevek: *Drosen* ~ *Rábaör*, *Harmisch* ~ *Hovárdos*, *Leithaprodersdorf* ~ *Lajta-*

pordány, Liebing ~ Rendek, Neudörfl ~ Lajtaszentmiklós, Ober-/Unterwart ~ Felső-/Alsóór, Oggau ~ Oka, Oslip ~ Oslop, Pamhagen ~ Pomogy, Rauchwart ~ Rábort.)

6. Az eddig megjelent utolsó kötet a 32. évfolyam 2004-ben egybekötve kiadott 1–3. füzet, 188 lap terjedelemben. PETER ANREITER „Außenferni nevek és történetük” (5–69) című cikkében az *Außenfern* név általános, illetőleg a helyiek ettől eltérő névhasználatát ismerteti és etimológiákat ad. WOŁODYMYR KAMIANETS „A népnevek helye a német lexikai rendszerben” (71–5) címmel a népnevekhez fűződő közkeletű képzetekkel foglalkozik. FRITZ FRHR. LOCHNER VON HÜTTENBACH „Mürzzuschlag közigazgatási körzetének helységnevei” (77–109) című írásában etimológiákat közöl. ARNULF PICHLER-STAINERN „A *bajor* név új értelmezéséhez” (111–43) címmel a bajorok nevének a különböző nyelvekhez kapcsolódó változatairól, alakulásukról és a hozzájuk kapcsolódó értelemezésekről, beállítódásokról szól. WOJCIECH SOWA „Európa eltűnt névkincese? A tatrai térség szubsztrátumkérdéséhez” (145–63) című írása a középkor előtti, nagyrészt még nem kutatott időszakba vezet vissza: a szerző szerint ebből öröklődhetek át helynevek napjainkra. Két névvel foglalkozik részletesen: a kelta eredetűnek mondott *Pieniny* (ide menekült Szemérmes Boleszláv feleségével, Kingával a tatárjáráskor 1242-ben) mellett a *Tátra* névével, melyet a kelta idők előtti indogermán névanyagba tartozónak tart. Ez utóbbi eszerint többes számú alak, jelentése ’átkelések; Übergänge’, s a névadás azzal lehet összefüggésben, hogy a Vág felső szakaszának völgye jelentette az egyetlen közlekedési útvonalat a Keleti-Kárpátok és Morvaország között; ezt erősíti meg véleménye szerint az „óeurópai”-nak mondott víznévkincs is a környéken, vö. pl. *Orava ~ Árva*. ANNA L. STAUDACHER „A *Habnichts, Steinhöger, Bunzel* és *Penzl* nevekről. Talált gyerekek és konvertiták nevei, névcserek és névváltoztatások (Bécs és környéke a 18–19. században)” című tanulmánya (165–85) összefoglalás a szerző ide vonatkozó és a korábbi számokban publikált kutatásaiból.

7. Az „Österreichische Namenforschung” színvonalas cikkeivel, esetenként magyar vonatkozású tartalmával, de a névkincsben jelentős szerepet játszó szláv elemek kapcsán is érdemes a magyar névtudomány művelőinek figyelmére.

ZELLIGER ERZSÉBET

ACTA ONOMASTICA 40–46. (1999–2005)

Főszerkesztő: MILAN HARVALÍK.
Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha.

1. A cseh névkutatás folyóirata, az Acta Onomastica a Cseh Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének (illetve az Intézet névtudományi részlegének) kiadványaként jelenik meg évente, A5-ös formátumban. Elődje az egykori Csehszlovák Tudományos Akadémia Helynévbizottságának (1982-től Névtani Bizottság) értesítője. Évfolyamait így – a többszöri névváltást figyelmen kívül hagyva – 1960-tól számozzák; mostani címén 1995-től létezik. A folyóirat értékeiről KISS LAJOS is elismerően nyilatkozott

négy évtizeddel ezelőtti áttekintésében (Névtudományi folyóiratok: Magyar Nyelv 1966: 361–73). Az Acta Onomastica jelenlegi főszerkesztője MILAN HARVALÍK, aki egyéb feladatai mellett az ICOS (a Nemzetközi Névtudományi Társaság) nemrég megválasztott alelnöke.

A folyóirat tanulmányokat, ismertetéseket és beszámolókat egyaránt közöl. (Ez alól a köszöntő kötetként megjelent számok lehetnek kivételek, mint az 1999-ben JAN SVOBODA tiszteletére szerkesztett évfolyam esetében.) Az Acta Onomastica szerzői zömében, de nem kizárólag csehországi névtanósok: az egyes számokban további szláv (főleg szlovák, ukrán, lengyel), illetve egyéb nyelvek kutatói is megtalálhatók. A megjelenő írások túlnyomó része természetesen cseh nyelvű, némelyiket azonban valamely más szláv nyelven, illetve a világnyelvek valamelyikén olvashatjuk. A folyóirat tartalomjegyzéke az egyes közlemények címét angolul is feltünteti, az önálló tanulmányokat követően pedig (2002 óta) azok angol nyelvű tartalmi összefoglalóját is megtalálhatjuk.

Jellegéről, felépítéséről az alábbiakban több évfolyam alapján (1999–2004) igyekszem bővebb, átfogó képet adni. (Az áttekintésben tárgyalt öt, 40–45. évfolyam összesített szerzői bibliográfiáját l. a folyóirat 2004. évi kötetének 256–76. lapjain.) A 2005-ben megjelent, legutóbbi számot ezt követően részletesebben ismertetem.

2. A folyóirat egyes kötetei a tanulmányokat tartalmazó nagyobb egységgel kezdődnek. Egy szám átlagosan 10–12, zömében rövidebb (5–10 lapos) tanulmányt tartalmaz. Ezekhez szorosan kapcsolódnak a doktori értekezések munkálataiból, szakdolgozatokból és szemináriumi dolgozatokból válogató rovat cikkei is. (Az egyes írások nem témájuk, hanem szerzői betűrend szerint követik egymást.) Tematikai szempontból a helynévtan a legmeghatározóbb: a személyneveket és egyéb névtani kérdéseket taglaló cikkek együttesen vehetik csak fel a versenyt a helynévi tárgyú dolgozatok arányával. De lássunk néhány témát az utóbbi évfolyamok anyagából!

Helynévtan: a cseh korona országainak megnevezése régi térképeken; többes számú helynevek a cseh bibliafordításokban; az ércbányászat nyomai a helynevekben; hegynevek; víznevek egységesítése; helynevek szerepe az utak megnevezésében; metaforikus változások a helynevek körében; kihalt helységnevek lokalizálása; mikrotoponimák lexikai elemzése; színnevek a helynevekben; egyes helynévképzők vizsgálata; helynevekből képzett melléknevek az egyes dialektusokban; etimológiák, történeti és szinkron vizsgálatok. – Személynévtan: II. József névrendelete; egy cseh város koraújkori személynevei; a pápák névváltoztatásának kezdeteiről; apácák rendi nevei; egyes családnevek eredete; becenevek vizsgálata. – Egyéb névtani kérdések: a névkutatás interdiszciplináris jellegéről; történeti és mai patikanevek; éttermek helyhez való viszonyítást kifejező nevei; csehszlovák erődítmények nevei; hibrid (félleg idegen nyelvű) intézménynevek; sajtófajták nevei; irodalmi művek névhasználata. – Szlavisztikai vonatkozású, de magyar szempontból ugyancsak érdekes tanulmányokat is találhatunk az egyes számokban: egy közleményt a „Hydronomia Slovaciae” nevű kutatási programról (J. KRŠKO, 2004: 18–27), a *Karpaty* hegynévről (Ю. КАРПЕНКО, 1999: 75–9), a Kis-Kárpátok helyneveiről (R. KRAJČOVIČ, 1999: 97–102) vagy a *Petrovič*: *Petőfi* családnévről (R. FORSTINGER, 1999: 39–42).

A Recenziók között átlagosan 8-10 önálló művet mutat be a folyóirat egy-egy száma: a cseh névkutatás műhelyeiből származó és más szlavisztikai vonatkozású, illetve más országok onomasztikai irodalmából egy-egy jelesebb munkát.

A Krónika rovatot a névkutatás jeles alakjainak szentelik a szerkesztők: évfordulók, megemlékezések, nekrológok és névkutatók bibliográfiái kapnak itt helyet.

A folyóirat utolsó nagyobb egysége magyarul talán a Figyelő nevet kaphatná. Ezen belül elsőként névtani folyóiratok és névtani vonatkozású művek rövidebb, általában tartalomjegyzékszerű (cseh művek esetében kicsit bővebb) ismertetését találhatjuk nyelvi, illetve tematikai szempontból csoportosítva (nem-indoeurópai, indoeurópai, szláv, cseh). (Magyar vonatkozású kiadványra két esetben akadtam, a *Studia Slavica* és az *Onomastica Uralica* 1a–b, 2 révn.) Ehhez a részhez kisebb névtani „leletek”, észrevételek csatlakoznak, melyek ugyancsak több szerző rövidke írásait jelentik. Ugyanezen rovatban kaphatnak helyet a különböző névtani, illetve névtani vonatkozású kongresszusokról, konferenciákról, szimpóziумokról, valamint a névtudomány életéről, múltjáról vagy jelenéről szóló beszámolók.

A folyóiratszámokat a szerzőknek szóló tájékoztató és az adott évben beérkezett könyvek és folyóiratok (valamint a Nyelvtudományi Intézet más, nem névtani vonatkozású kiadványainak) felsorolása zárja.

3. A folyóirat legújabb kötete, a 2005. évi 46. szám a megszokott szerkesztésben, 316 lap terjedelemben jelent meg. Tartalma:

Tanulmányok. – A legtöbb tanulmány ebben a kötetben is helynévtani témájú: S. BRENDLER az azonímia és homonímia jelenségéről és egymáshoz való viszonyáról (németül, 18–21), Z. HLUBINKOVÁ a cseh helynevek rövidített formájából képzett melléneveknek a cseh nyelvjárásokban jellemző használatáról (51–4), A. CHLUDZIŇSKI Białogard körzetének (nagyreszt német eredetű) hídneveiről (55–61), Z. JISKRA három kihalt délnyugat-csehországi faluról (62–4) és a nyugat-csehországi Mže folyó oldalvizeinek régi cseh, német, majd a világháborút követően mesterségesen adott cseh neveinek vizsgálatáról (65–71), J. KOLAŘIK pedig Luhačovice körzetének madarászattal, illetve a madárfogás eszközeivel kapcsolatos mikrotoponimáiról ír (74–8). – A cikkek némelyike egyes helynevekkel foglalkozik: V. LÁBUS a legújabb kori *Hajní kostel* hegynévvel (101–4), S. LEV és V. ŠAUR a cseh nyelvterületen gyakori *Střítěž* helynév (105–10), J. ŠŮLA pedig a *Říčky* településnév (148–54) etimológiájával, P. ŠTĚPÁN a *barbora* és *barborka* lexémát tartalmazó mikrotoponimák többféle eredetével (143–7). K. STEIN az Elba-parti *Goldener Ranzen* (*Zlatý Ranec*) helynév művelődéstörténeti háttérét s az ’arany’ jelzőnek további névtípusokban (pl. kocsmák, ivók neveiben) való megjelenését mutatja be (111–5). – L. KLIMEŠ rövid írása az 1742-es „*Ortographia Bohemo-Slavica*” egy példányának *Parisii*s bejegyzéséről mint Pozsony nevének kriptonimájáról szól (72–3). Több tanulmánynak fontos részét képezi a csehországi német névanyag tanulmányozása.

Az irodalmi névadás témakörét szintén több írás képviseli. M. M. DANOWSKA J. K. Rowling Harry Potter-történeteivel foglalkozó cikke az első öt kötet lengyel fordítását vizsgálja, annak neveit veti össze az eredeti angol szövegével (22–8). Két tanulmány cseh szerzők írói névadását kutatja: J. DAVID Vladislav Vančura irodalmi műveinek hely- és személynévadását (29–42), A. FETTERS pedig Josef Švorecký „Zbabeľci” című regényének személyneveit a regény szereplőinek mintául szolgáló valós személyek nevével való – főleg alaki és jelentéstani – összefüggéseik szerint (43–50). A kötetben

olvasható továbbá A. BRENDLER és F. IODICE (német nyelvű) interjúja a kortárs olasz szerzővel, Raffaele La Capriával írói névadásának gyakorlatáról (7–17).

A kötet további tanulmányai vegyes témákat képviselnek. R. ŠIMŮNEK hosszabb tanulmánya a kora újkori cseh nemesség névadási hagyományait, a nemzetség- és családnevek használatát tárgyalja (116–43). D. KOPERTOWSKA a női becézőnevek kutya-névként való terjedésének legújabb lengyelországi jelenségéről számol be (79–84), L. KUBA pedig hajónevekkel, azok típusaival foglalkozik (85–100).

Diplomamunkákból és szemináriumi dolgozatokból. – R. DITTMANN hosszabb tanulmánya (szerzőjének doktori disszertációjára alapozva) az ótestamentumi helyneveknek a korai cseh bibliafordításokban való megjelenésével foglalkozik (155–83), D. HADÁMEK négy észak-csehországi falu jórészt német népi helynévanyagát mutatja be (184–94), I. MASÁROVÁ az elmúlt 130 év versenylóneveit veszi számba (195–8), R. VOLEJNÍK pedig az iskolai ragadványnevek vizsgálatával (teljes névlistával, 199–212).

Vélemény. – A folyóirat alkalmi rovata a *Voštica* mikrotoponimának a folyóiratban korábban megjelent etimológiáját támadó, illetve azt védelmébe vevő két rövid írást ad közre (213–7).

Recenziók. – A rovat tíz, nagyrészt cseh, kisebb részben német nyelvű önálló kiadványt ismertet, többek között nagyobb szabású névtani feldolgozásokat és a névtan oktatásához kapcsolódó munkákat (218–60).

Krónika. – V. ŠMILAUER születésének évfordulója alkalmából, valamint a cseh névkutatás elhalálozott képviselőről közöl megemlékezést, válogatott bibliográfiát (261–70).

Figyelő. – A rovat több, elsősorban szláv névtani vonatkozású kiadványt ismertet röviden (271–88). Néhány, különböző nevekkel kapcsolatos adatot ad közre (288–90). Más rendezvény mellett beszámol a 14. Lengyel és a 16. Szlovák Névtani Konferenciáról, bemutatja a Białystoki Névtani Központ munkásságát és a bolgár névtudomány utóbbi évtizedének eredményeit (290–309).

A kötet a szokásos mellékletekkel zárul.

FARKAS TAMÁS

ONOMASTICA 49. (2004)

Főszerkesztő: KAZIMIERZ RYMUT.

Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk,
Instytut Języka Polskiego PAN, Krakow

1. Az „Onomastica” címet viselő lengyel névtani folyóirat 1955-ben indult. Főszerkesztője a lengyel névkutatás vezető személyisége, WITOLD TASZYCKI, a szerkesztőség titkára STANISŁAW ROSPOND volt. A folyóirat Wrocławban jelent meg. A nemzetközi szinten több névtani periodika létezett már, a szláv névkutatásoknak azonban saját folyóirata nem volt még ekkoriban.

Az első szám programadó cikke (Onomastica 1955: 3–5) a hely- és személynévkutatások más tudományterületek számára is fontos voltát hangsúlyozta: a kiadvány nem

csak nyelvészeknek, hanem a névtan kérdéseiben érdekelt más tudományágak művelőinek is fóruma, azaz a tulajdonnevek sokoldalú kutatásának eszköze kíván lenni. (A folyóiratot, ill. egy korábbi számát KISS LAJOS bemutatta be „Névtudományi folyóiratok” című áttekintésében: Magyar Nyelv 1966: 361–73.)

A folyóirat alapvető célkitűzései azonban azóta sem változtak. Szinkrón és diakrón vonatkozású kutatásokat egyaránt ismertet, tematikája azonban bővült is: gyakrabban ad teret más névtípusok vizsgálatának és a tulajdonnevek elméleti kérdéseinek is.

A folyóirat napjainkban évente egy, körülbelül háromszáz lapos kötettel jelentkezik, A/5 formátumban. Az utóbbi kötetek főszerkesztője KAZIMIERZ RYMUT, a szerkesztőség titkára ALEKSANDRA CIEŚLIKOWA. A kiadvány immár Krakkbóban jelenik meg, a Lengyel Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottságának, illetve Intézetének kiadványaként. Fő rovatai megindulása óta változatlanok. Az egyes számoknak mintegy kétharmada tanulmány, melyek általában 10-15 lap terjedelműek; a kötet további részét főleg recenziók, továbbá a névtudomány eseményeiről szóló beszámolók alkotják. A tanulmányok legtöbbször lengyel nyelvű, de más szláv nyelven vagy németül íródott munkák is találhatóak közöttük. Az egyes tanulmányokat angol nyelvű tartalmi összefoglalók követik, tartalomjegyzéke viszont sajnos csak lengyel nyelven készül. Az egyes köteteket a szerzőknek szóló legfontosabb tudnivalók zárják.

2. Jelen áttekintésemben a legfrissebb (2006 elején) megjelent 2004. évi 49. számot ismertetem.

A kötet tanulmányainak fele helyneveket tárgyal: E. RZETELSKA-FELESZKO Nyugat-Pomeránia területének két fanévből származó helynevet, ezek területi elterjedését (5–21); Z. BABIK az ószláv **plūtu-* 'gázló' szónak a lengyel víznevekben való előfordulását (23–50); E. JAKUS-BORKOWA a *-ca* képzős lengyel településnevek csoportjának jellemzőit (51–7); M. A. ЮЮКИН néhány orosz városnév eredetét (oroszul, 59–65); B. STRAMEK pedig Lengyelország egy kisebb területének nemhivatalos helyneveit (67–79) vizsgálja. – A tanulmányok másik fele személynévi témákat tárgyal: I. KALUŻIŃSKA a kínai személynévadás hagyományaival, a mágikus gondolkodáshoz is kapcsolódó „rossz” nevek használatával (81–94); I. ŁUC lengyelországi iskolai ragadványnevek szociolingvisztikai, motivációs és szerkezeti vizsgálatával (95–121); I. MATUSIAK 17–18. századi, köznévi eredetű lengyel családnevekkel (123–32); E. PALINCIUC lengyel eredetű moldovai családnevekkel, továbbélésükkel (133–44); A. KOŁODZIEJCZYK pedig a személynevek legújabb típusával, az internetes házasságközvetítő oldalakon használt azonosítónevek elemzésével (145–64) foglalkozik. – A névkutatás egyéb területeit e számban M. SZELEWSKI tanulmánya képviseli, mely kereskedelmi vállalkozások, társaságok neveinek pragmatikáját: rek-lámértéküket, pozitív asszociációs hatásukat elemzi (165–79).

A folyóirat tárgyalt száma 14, többnyire nem is rövid recenziót közöl (181–263). Az ismertetések legtöbbször lengyel munkát mutat be, köztük a szláv névtudomány néhány évvel ezelőtt megjelent első nagyszabású szintézisét (Słowiańska onomastyka. Encyklopedia 1–2), továbbá más, elsősorban szintén szlavisztikai vonatkozású munkákat.

A kiadvány utolsó rovatában néhány névkutató munkásságának rövid áttekintését, továbbá egy lengyelországi névtani konferenciáról szóló beszámolót olvashatunk.

FARKAS TAMÁS